

Tahir Mirkişili:

Qeyri-neft sektorunun inkişafına birbaşa və dolayısı ilə ən çox təsir edən sahə İKT-dir

2015-ci ildə Azərbaycanda inkişaf və tərəqqi meyilləri davam edib, nəzərdə tutulmuş bütün vəzifələr uğurla yerinə yetirilib. Prezident İlham Əliyevin sədrliyi ilə Nazirlər Kabinetinin 2015-ci ilin sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunan iclasında dövlət başçısı bildirdi ki, ölkəmizdə iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, qeyri-neft sektorunun inkişafı 2016-cı ildə iqtisadi sahədə əsas prioritet olacaq. Son illər ərzində Azərbaycanda dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində qeyri-neft sektorunun inkişaf tempi xeyli yüksəlmiş, xüsusi çəkisi artmışdır. Ölkə başçısı qeyri-neft sektorunun və xüsusilə də İKT-nin inkişafı üçün çox mühüm məsələlərə toxunmuş və qarşıda duran vəzifələri müəyyən etmişdir. Bununla bağlı suallarımızı Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü, iqtisad elmləri üzrə fəlsəfə doktoru Tahir Mirkişili cavablandırır.

- Tahir müəllim, dünyada baş verən siyasi proseslərin ölkə iqtisadiyyatına təsiri varmı? Varsa bunun çıxış yolu nədədir?

- Dünyada son illərdə sürətlə qloballaşma posesi getmişdir. Buna görə də dünyada baş verən iqtisadi, siyasi təlatümlər dünya iqtisadiyyatının bir hissəsi olan Azərbaycan iqtisadiyyatına da təsirini göstərməkdədir. Bu da təbiidir, çünki son 20 ildə ölkəmiz açıq iqtisadiyyat modeli üzrə iqtisadi strukturlar formalaşdırmışdır. Hər bir modeldə olduğu kimi, açıq bazar iqtisadiyyatının da çatışmayan cəhətlərindən biri dünyada baş verən ümumi problemlərin milli iqtisadiyyatlara təsiridir. Bu təsirlərdən daha az zərərle çıxmağın ən doğru yollarından biri isə şaxələndirilmiş iqtisadiyyatın, azad sahibkarlıq mühitinin yaranmasıdır.

Dünya bazarında neftin qiymətinin aşağı düşməsi, bununla bağlı ölkəyə valyuta daxilolmalarının azalması diqqəti daha sürətlə qeyri-neft sektoruna yönəlmiş, bu sektorda daha effektiv idarəetməyə, gəlirlərin daha şəffaf əldə edilməsinə və artırılmasına nail olmaq təxirəsalınmaz prioritet kimi önə çıxmışdır.

- Ötən ili Azərbaycanın iqtisadiyyatı üçün necə dəyərləndirərdiniz?

- 2015-ci il qeyri-neft sektorunun uğurlu inkişafı baxımından yadda qalıb. Dövlətimizin sahibkarlığa diqqət və qayğısı xüsusi olaraq vurğulanmalıdır. Ötən il ərzində sahibkarlığın inkişafı, sahibkarların fəaliyyəti üçün daha münbit şəraitin yaradılması baxımından dövlət başçısı səviyyəsində mühüm qərarlar qəbul edilmişdir. Eyni zamanda, qanunvericilikdə də sahibkarlığın inkişafına xidmət edən müəyyən dəyişikliklər edilmişdir. Bütün bunlar onu deməyə əsas verir ki, atılan bu addımlar tezliklə öz bəhrəsini verəcək. Ümumiyyətlə, ölkəmizdə qeyri-neft sektorunun mühüm bölməsi olan sənayenin inkişafına xüsusi əhəmiyyət verilir. Zəngin yerli xammal, nəhəng və çoxşəbəkəli sənaye kompleksinin imkanlarının səfərbər edilməsi sənaye sektorunun son illərdə keyfiyyət və kəmiyyət baxımından sıçrayışına təkan verib. Sənayenin strukturuna diqqət yetirdikdə qeyri-neft sənayesi sahələrinin artım tempinin daha yüksək olduğunu görmək mümkündür. Başqa sözlə, rəqabətə davamlı istehsal və emal müəssisələrinin yaradılması, yerli istehsalın stimullaşdırılması, sahibkarlara güzəştli maliyyə yardımı mexanizmlərinin gücləndirilməsi, habelə sənaye potensialının möhkəmləndirilməsi istiqamətində görülən işlər inkişaf dinamikasını qeyri-neft sektorunun xeyrinə dəyişib.

- Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev Nazirlər Kabinetinin 2015-ci ilin sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunan iclasında vurğuladı ki, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) sektoru inkişaf etməlidir. Sizcə bu sahənin ölkə iqtisadiyyatının şaxələndirilməsində rolu nədədir?

- Möhtərəm Prezidentimiz Nazirlər Kabinetinin 2015-ci ilin sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunan iclasında qeyri-neft sektorunun və xüsusilə də İKT-nin inkişafı üçün çox mühüm məsələlərə toxunmuş və qarşıda duran vəzifələri müəyyən etmişdir. Qeyri-neft sektorunun inkişafına birbaşa və dolayısı ilə ən çox təsir edən sahə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarıdır. Əslində müasir dünyada İKT çoxdan bir sektor olmaq sərhədlərini aşmış, bütün

sektorlarda effektiv, daha sərfəli, cəld və şəffaf idarəetmə alətinə çevrilmişdir. Təbii ki, ölkə özü nə qədər bu alətlərdən istehsal edə bilərsə o qədər də çox gəlir əldə etmişdir. Məsələn, Belarusun 2015-ci ildə tək-cə proqram təminatının istehsalından və ixracından əldə etdiyi gəlir 900 milyon dollara çatmışdır.

Azərbaycanda da bu sahəyə dövlətin həmişə yüksək qayğısı olub. Prezident İlham Əliyevin 2003-cü ildə Beynəlxalq Telekomunikasiya İttifaqının Cenevrə Sammitində elan etdiyi "qara qızılı insan kapitalına çevirmək" strategiyası hətta o zaman üçün çox uğurlu bir seçim idi. 2013-cü ilin "İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları ili" elan olunması, Azərbaycanın süni peyklərinin kosmosa göndərilməsi dövlətin İKT-yə yüksək dəstəyinin göstəriciləridir.

Azərbaycanda təkcə son 5 ildə İKT sektoruna yatırılan investisiyaların həcmi 2 milyard dollardan çoxdur. 2014-cü ildə İKT sektorunun gəlirləri 1.6 milyard manat təşkil etmişdir. Dünya təcrübəsinə görə, İKT sektoruna yatırılan investisiyaların geri qayıtma müddəti (Return on Investment - ROI) 3 ildən 5 ilədəkdir. Bu təcrübəyə və İKT sektorunun spesifik gəlir mexanizminə əsaslanaraq, növbəti illərdə İKT sektorunun gəlirləri 2 dəfəyə yaxın arta bilər. Bunun üçün ən azı lazımı investisiyalar artıq qoyulub. Ölkə Prezidentinin Sərəncamı ilə bütün vergi və gömrük güzəştləri ilə ehtə olunmuş Yüksək Texnologiyalar Parkı yaradılmışdır.

Bundan əlavə, İKT sektorunu inkişaf etdirməklə, bilik iqtisadiyyatını formalaşdırmaqla iqtisadiyyatın digər sahələrini də dolayısı yolla optimallaşdırmaq, idarəetməni effektivləşdirmək və əlavə gəlir əldə etmək mümkündür. Əslində, bu, müasir dünyada sınaqdan çıxmış ən effektiv yol sayılır.

- Bəs bu sahənin inkişafı üçün daha hansı addımlara ehtiyac vardır?

- Əslində, dünya təcrübəsi göstərir ki, İKT sektorunun inkişafı ilkin olaraq investiyadan daha çox "ideya və mühit"dən asılıdır. Bütün dünyada dəyəri və gəlirləri milyardlarla dollar olan nəhəng İKT şirkətləri çox cüzi investisiya ilə, amma ideyalar əsasında yaranmışdır. Ölkəmizdə də mühit yaranarsa da, ideya "cücərtilər" kimi formalaşan startapların hərtərəfli dəstəklənməsinə ehtiyac vardır. Bu dəstək tək dövlət tərəfindən deyil, əsasən özəl sektor tərəfindən olmalıdır.

Vergi bazasını artırmaq, biznesi şəffaflaşdırmaq istiqamətində elektron ticarətin həcmindən artırılması mühüm rol oynayır. Dünyanın bir çox ölkələrində bu məqsədlə müddətli olaraq şirkətlərə vergi güzəştləri və digər güzəştlər tətbiq edilir.

Bu gün Azərbaycan İKT məhsullarının demək olar ki, 90 faizindən çoxunu idxal edir. Bir çox ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, bu məhsulların bir çoxunu Azərbaycanda istehsal etmək mümkündür (modemlər, TV qutular, şəbəkə avadanlıqları, kabellər və s.) və bu məhsullara yerli bazarda, əhali arasında böyük tələbat vardır. Sahibkarlar tərəfindən istehsalın təşkili həm idxalı əvəz edə bilər, həm də ixrac etməklə ölkəyə valyuta gətirə bilər.

Ölkəmiz eyni zamanda böyük miqdarda valyuta ödənişləri hesabına xarici proqram məhsulları idxal etməkdədir. Bunların istehsalı üçün də ölkəmizdə yetərli sayda mütəxəssislər mövcuddur və ya yetişdirilə bilər. Bu həm də milli təhlükəsizlik baxımından çox vacibdir.

Qısaca desək, İKT sahəsinin inkişafı

üçün ölkədə dövlət tərəfindən əsasən lazımı şərait yaradılmışdır. Təbii ki, islahatlar və həvəsləndirici tədbirlər hər zaman tələb olunur və bu tədbirlər multiplikasiya effekti yaradır. Yeganə tələb olunan özəl sektorun yüksək təşəbbüskarlıq göstərməsi və ideyalarla çıxış etməsidir. İnnovativ sahibkarlığın inkişafına böyük zərurət vardır və bu fəaliyyət Azərbaycanda ən yüksək səviyyədə dəstəklənir.

- Söhbət sahibkarlıqdan düşmüşkən, bu il sahibkarlığın inkişafı istiqamətində hansı tədbirlərin görülməsi nəzərdə tutulub? Bununla bağlı Milli Məclisdə hər hansı sənədin hazırlanması gündəmdədir? Dövlət başçısı Nazirlər Kabinetinin iclasında da bildirib ki, biznes mühitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində əlavə tədbirlər görülməlidir.

- Bildiyiniz kimi, cənab Prezident ölkədə iqtisadi liberallığın artırılması yönündə bir çox Fərman və sərəncamlar imzalamışdır. Atılan bu addımlar həm iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinə, həm də innovativ sahibkarlığın inkişafına güclü təkan vermişdir. Təbii ki, bu addımların möhkəmləndirilməsi üçün mövcud qanunlarda müvafiq dəyişikliklərə və yeni qanunların qəbuluna ehtiyac yaranmışdır. Yaz sessiyasında müzakirə olunması üçün İqtisadi siyasət, sahibkarlıq fəaliyyəti və sənaye komitəsində müzakirə olunaraq 1-ci oxunuşdan keçmiş qanun layihələri vardır. Bunlardan biri çox mühüm olan "Lisensiyalar və icazələr haqqında" qanun layihəsidir. Bu qanun qəbul olunacağı təqdirdə regionda ən mütərəqqi və müasir qanun olaraq, sahibkarlığa güclü dəstək verəcəkdir. Digər mühüm layihələrdən biri "İcbari sığorta haqqında" qanuna ediləcək dəyişikliklərdir. Bu dəyişikliklər icbari sığorta müqavilələrinin elektron formada bağlanmasına imkan verəcək ki, bu da həm rahatlığa, həm də sığorta bazarının böyüməsinə gətirib çıxaracaq. Bunlardan əlavə, sahibkarlıq mühitini daha da inkişaf etdirəcək digər layihələrin də müzakirə olunması planlaşdırılır.

- Tahir müəllim, bu gün əhalini narahat edən məsələ bəzi işbazların qiymətləri süni şəkildə qaldırmalarıdır. Bu məsələyə münasibətiniz necədir?

- Bunun qarşısı qətiyyətlə alınmalıdır. Ölkə Prezidentinin də son tapşırıqları bu cür mənfi halların qarşısının alınmasına yönəlib. Bütün bu inzibati tədbirlərlə yanaşı, sahibkarların özündə də sosial məsuliyyət olmalıdır. Hər bir çətinliyi yeni bir imkan kimi sayıb bundan maksimum faydalanmaq düzgün deyildir. İqtisadi proseslər həmişə enişli və yoxuşlu olur. Sahibkarlar iqtisadiyyat inkişaf edən zaman qazanmalı, iqtisadi çətinliklər zamanı isə sosial məsuliyyət göstərərək alıcılara maksimum kömək etməlidirlər.

Orxan Vahidoğlu,

Ceyhun Piriye,

"iki sahil"